

EDINOST

Glasi slovenskega političnega društva za Primorsko.

*V edincih je moč.

EDINOST izhaja 2 krat na teden vsako sredo in saboto o poludne. Cena za vse leto je 6 gld., za polu leta 3 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri opravištvu in v traških v Trstu po 5 kr., v Gorici in v Ajdovščini po 6 kr. — Naročnine, reklamacije in inserate prejema Opravištvo v Zonta 5.

Vai dopisi se pošiljajo Uredništvu v via Torrente. Nuova tipografija; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Inserati (razne vrste naznaila in poslanice) se zaračunajo po pogodbi — prav cenó; pri kratkih oglasih z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Državni zbor.

(Dalje.)

Za ministrom je govoril baron Scharschmid, ki je ponavljal fraze predgovornikov njegove (velikomemške) stranke, le to je bilo v njegovem govoru smešno-ganljivo, da je tožil, da Nemcem uže ni več živeti mej Slovani, kar kaže uže okoliščina sama, da se Nemci močno izseljavajo v Ameriko. (Kedo se ne smeje?) A posebno važen in pomenljiv je bil ta pot govora grofa Coroninija, od katerega so velikomemci gotovo pričakovali, da bo on naskakoval ministerstvo, vsled česar so ga najbrže toliko razupili kot bodočega ministra; a kaka poparjenost se je polotila velikomemcev, ko je začel grof Coronini govoriti, da odrekanje proračuna je najzavrzljivejše orožje, katero more rabiti opozicija proti vladi, da je odločno drugačega menenja nego Carneri, da je v parlamentu on nekaj poudarjal pomirjenje mej avstrijskimi narodi; naj se torej ne misli, da bo on zdaj tem načelom nasprotoval samo zato, ker so tudi načela ministerstva. Rekel je nadalje, da se je uže v prvem avstrijskem parlamentu sklenola enakopravnost vseh avstrijskih narodov, prav tako se je sklenol § 19. temeljne postave, kateri vendar ni tukaj samo zaradi enakotestja, temu se mora prav tako vestno izvršiti, kakor se skrupulozno izvršujejo vsi drugi §§ ustave. Prav je, da obstoji močno središče, ali dati se mora tudi vsem narodom priliko, da se razvijajo po svoje. Tekmovanje na potu kulture bode le državi v korist in da Nemce pri tem tekmovanju prekosé drugi narodi, tega ni misliti. Res je, da se drugi narodi še niso dosti približali visokim kulturnim ciljem; nobeden nema pravice onih zaničevati, kateri nosijo v srcu enake ideale. Ni razumljivo, kako tisti, ki vedno pridigajo svetovni mir in pobratimstvo mej vsemi narodi, da le niso v Avstriji, doma vendar tirajo vojno do noža proti svojim sodržavljanom, ki govoré kak drug jezik. Ko odgovarja velikomemcem gledé tega, kar oni vedno trdè, da ta vlada nema sposobnosti, da bi izvršila porazumljenje mej narodi, pravi jim, naj poskusijo sami tak porazum, ko pa omenja cesarja Jožefa, katerega so velikomemci tolikokrat poudarjali kot germanizatorja, pravi, da so bili tistikrat drugi časi, a ko bi cesar Jožef živel danes, ni mogoče verjeti, da bi on ne imel pojma o tem, kako drag je vsakemu jeziku, v katerem mu je mati pela pri zibelki.

V prvem delu svojega govora je torej Coronini govoril za načela sedanjé vlade. Ko je potem prešel na stvarno razmotranje proračuna, grajal je sistem novih davkov, ker on si je mislil novo finančno po-

litiko pač tako, da se večje breme zvali na premožnejše; a da se pri troških toliko prištedi, da na ubožnejše stanove ne pride nobeno zadatno povišanje. On bi želel, da bi se povzdignola poprej občna blagost, še le potem naj bi se tudi nižji stanovi bolj obdačili. A on se ne ujema s Hausnerjevim menenjem, da blagostan raste, ampak on se je žalibože prepričal, da posebno naša pomorska trgovina peša, in da vlada ne stori potrebnega, da reši propada prvo trgovsko mesto Trst, za katerega težnje ni bilo na Dunaji nikoli pravega razuma. Potem se spominja kmeta in pravi, da mej kmeti prevlada revščina in da je silno potrebno, da se kmetu pomaga. Konečno opazi, da je skušal s svojim govorom pomiriti strasti, ki so prevladale v zboru zadnji čas, in tako bode njegova stranka vedno delala, ne brigaje se za to, ako si pridobi sovražnikov na obeh straneh zbora; kajti »dosti sovražnikov, dosti čestit«. S tem govorom je grof Coronini razvil en del programa svoje stranke, ki se, kakor vidimo, ne bode ustavljala nekaterim zahtevam Slovencev na Primorskem, ki pa se bode skoro gotovo upirala našim višim političnim težnjam, kakor smo to uže o svojem času omenili; — odločen nasprotnik germanizacije na Primorskem je in ostane gotovo, in to nam dela kolikor toliko simpatičnega tudi Slovencev. A naj si bode kakor hoče, Coronini je ministerstvu napravil veliko uslugo in je velikomemške stranke vsekali hudo rano, kajti mogoče je celo, da se njegove stranke oklenejo tisti Nemci, ki se naveličajo večne negacije in neplodne opozicije.

Za Coroninijem je govoril stari rabulist Herbst, povedal ni nič novega, ampak le pogreval stare svoje da se je postaral in da je uže sam zgubil mnogo tistega poguma, s katerim se je sicer zopet pobahal.

Za njim je govoril češki poslanec Tonner za proračun in sklenela je bila generalna debata.

Začelo se je potem nadrobno razpravljanje proračuna, ki bo trajalo gotovo še po praznikih, ker levičarji porabijo vsako priliko, da nagajajo. Ko je prišla na vrsto točka o cesarskem dvoru, napravil je Schönerer grd škandal, ker je predlagal, naj se cesarju zbrise iz proračuna 1 milijon gold. Lahko si je misliti, da je ta predlog osupol veliko večino zbornice in da so drzneža hudo zavrnoli. A komaj je bilo to dovršeno, ko sta velikomemca Russ in Sax napadla ministerstvo zaradi takozvanega »Dispositionsfond« (svota, katerega se dovolj ministerstvu brez terjanja računa v porabo). Čudno se je zdelo tema možema, da ministerstvo more shajati s svoto 50.000 gld. mej tem, ko je vendar znano, da ta vlada podpira vse polno velikih in manjših listov, izrekla sta mu, kakor

da bi vlada rabila »Länderbanko« tudi v ta namen in se posebno hudo pritožila zoper to, da od vlade podpirani listi surovo pišejo. Grof Taaffe je ta dva gospoda zavrnol tako, kakor sta zaslužila. Rekel jima je, da vendar ni misliti, da bi bili vsi listi prijatelji sedanjé opozicije in da je treba vsak list kupiti, ako hoče pisati vladi prijazno; on ima predobro menenje o časnikarstvu, da bi si mogel misliti, da noben list ne piše svojega lastnega menenja, ampak da si vsi listi dajo plačati posredno ali neposredno od vsake vrste. Tudi ne gre, da bi kdo vlado za to odgovorno delal, kar piše kak vladi prijazen list, saj tudi opozicijo ne more on odgovorno smatrati za ono pisavo, katere se poslužuje njeno časnikarstvo. Tako zahtevanje bilo bi neliberalno, ker bi terjalo cenzuro. Kar se tiče surovosti časnikarstva, sklicuje se on na ves parlament in na vse poštene državljane, da se ta surovost ni začela pod to vlado, ampak poprej, pod vlado ustavovercev. (Ali jim ni dobro povedal? Saj tako surovo, krvavo surove kanibalske pisave pač ni nahajati nikder, kakor v onih listih, katere očetje so ustavoverci.) Najhujši boj pa se je unel pri odstavku »šole«. Velikomemci so začeli zopet pogrevati češko šolo v Beču in je postala praska uže tako resna, da so na enej strani Nemci pretili z Bismarkom in da jim je Čeh zopet odgovoril, da 80 milijonov Slovanov ne boje mogel Bismark s svojimi 40 milijoni Nemcev uničiti, in to toliko manj, ker tudi francoski narod le preži na priliko, kedaj bi mogel skočiti na Nemce. Najinteresantnejši govori o šolskih zadevah za nas Primorske Slovence pa so bili stoprv te dni, ko so se dali celó nekateri poslanci desnice vpisati, da bodo Rusi povoli, druge pa, da je dala velikomemcu stranka odslej brez vsacega obzira strogo postopala. (Kedaj pa je obzira kaj imela ta stranka?)

Govoril je naučni minister Stranč o resoluciji dr. Tonklija v proračunskem odseku, da se namreč raztegnejo one naredbe, katere je ministerstvo zakazalo za Kranjsko in zadevajo vpeljavanje slovenskega jezika v srednje šole, tudi na vse druge dežele, v katerih prebivajo Slovenci in sicer uže z šolskim letom 1883/4; rekel je, da sestava te resolucije je taka, da jo vlada ne more smatrati za resno, kajti v njej se omenja srednjih šol v vseh deželah, v katerih Slovenci prebivajo, a Slovenci prebivajo pa razen na Kranjskem tudi na Koroškem, Štajerskem in Primorskem.

Ali se imajo tudi na srednjih šolah teh dežel srednje šole tako vravnati kakor na Kranjskem, kder obstojé uže paralelke za otroke, ki so zmogni le slovenskega jezika? To prašanje odgovarja samosebi. Na Kranj-

Podlistek.

Denar in kredit.

V C.—. govoril doktor Bister, Slovencev pa ta govor priobčuje: Juri Čič.

(Dalje.)

»To mi starci dobro vemo,« odgovoré Martinov oče, »ki so imeli uže sedem križev na hrbtu«. V našem času se je vprašavalo več, kak je dolžnik, nego koliko ima posesti. Sosed je posodil sosedu v potrebi, ne da bi zahteval obligacijo, pismo (obveznico), ali katero si bodi jamstvo. Danes ni več tega, ker so ljudje postali napačni: noveca na obveznico samo celo ne dobiš, temuž takoj moraš nekaj založiti: vinograd, hišo, robo itd.

»V marsičem imate prav, oče; ali tudi dan danes ni vse tako pokvarjeno in ničvredno. kakor morda mislite. Res je, danes gotovo vsak upnik zahteva od dolžnika pismo. Nu, to ni nikako zlo. Ljudje so ljudje, pomoti se, dolžnik ali upnik umre, nastopniki ne vedo morda ničesa o zajmu (posoili), no glejte nepriliko in krivico. Lepo je, kdor veruje svojemu dolžniku, ali opreznost (gotovost, pazljivost) svetuje mu, da zahteva pismo od dolžnika. To se ne more nikomur zameriti. Ali tudi onemu ne zamerite, kdor hoče, da mu dolžnik zastavi karkoli od svojega imetka, ali zahteva, da najde prijatelja, ki bi zanj jamčil, dober stal. Dosti pot je dolžniku samemu ugodno, ako more popolno zagotoviti svojega upnika, ker tako dobi lažje in ceneje denarja. Tak kredit, kder upnik hoče neki zalog za svojo gotovost, zovejo *stearni* (realni) kredit. Kot zalog (v zastavo) moreš dati vsako stvar, ki ima kaj vrednosti, n. pr. rokodelce uže gotovo robo, srebrno posodje, tudi svoje pohištvo, trgovec svojo robo v skladišči (magacinu), svoje vrednostne

papirje, ako jih ima — itd. Kmetovalec založi lahko še več: svoje vino, žito, drva, tudi — in to je velike vrednosti — svojo zemljo ali hišo. Kdor da upniku v zalog zemljo ali svojo hišo, daje mu popolno gotovost, posebno ako je hiša zavarevana. To poslednjo vrsto realnega kredita zovemo *hipotekarno*, ker se dajo v zalog nepremične stvari. Kdor zastavi premično stvar n. p. srebernino, da jo navadno upniku, da jo vrne v istem stanju, kadar se dolg poplača; toda upnik pusti zastavljeno stvar lahko tudi pri dolžniku. Če se pa da nepremična stvar n. p. polje, hiša itd. v zastavo, to ostane stvar navadno dolžniku, upnik pa jo da lahko v zemljiške knjige vknjižiti (intabulirati) t. j. vpisati svojo zastavno pravico na dolžnikove nepremičnine, ako bi dolžnik ne plačal dolga ob času, zahteva upnik, da se proda ona nepremičnina, na katero je vpisana njegova zastavna pravica. Kredit se daje na razni čas, daljši ali kratkejši, n. p. na en mesec, dva, ali na leto in tudi na več let. Nu kakorkoli bi bil čas ustanovljen, treba ga je točno držati in svojo zagotovilo spoiliti. Nič ne škodi toliko kreditu, kakor nemarnost dolžnikova. Amerikanec Franklin pravi: »dober plačevalec je gospodar tujega žepa«. Kdor plača dolg ob času, dobi lahko vselej denarja. To se ve da niso vsi dolžniki jednaki, tega pravila ne cenijo vsi. Da upniki pri takih nevestnih dolžnikih ne trpe, brigati se ima državna oblast. Ako dolžnik za časa ne plača, toži ga upnik, sodnik obsodi in prisili da plača. Čim brže in manjšim stroškom upnik pride do svojega posojila, tim bolje je za kredit vse d-žele. No gledé tega ni jednako v vseh kreditnih poslovi; kder je večja pogibelj (nevarnost), tam ima biti tudi postopek (obravnavaj) hitrejši. Kdor se zadolži n. p. na menjci (vehsel), obsodi se poprej, nego če je izdano navadno dolžno pismo. Tu so točno zapovedane stanovitve potrebščine (menjične točke), in ako samo ene manjka, ni me-

njica veljavna. Tako n. p. se propisuje: kdo ima menjico podpisati, kedaj se ima plačati, treba zapisati čas, kedaj se je sklenola itd. Ako dolžnik ne plača menjice, vzdigne se tožba i v kratkem času na to mora počiti obsodba in izvršiti se ovraha (rubežen, eksukcija). Menjice rabijo največ trgovci in veliki obrtniki, njih poslovi ne trpe dolgotrajnih pravd. Zato treba, da gre vse na hitrem. Nu temu je še drug razlog. Z menjico pa se plačajo tudi lahko dolgovi t. j. mesto gotovega novca vzame se menjica, ki se ob času, ko ima zapasti, iztirja. N. p. naš prijatelj Zlindra potrebuje železa, a nema gotovine, da bi ga precej plačal. Dolžan tudi neče ostati. Doguje mu pa grajščak kolovski 100 gld., ali po pogodbi ima plačati še le v dveh mesecih. Kaj hoče? Trgovec železa pozna dobro grajščaka. Naš Zlindra izda torej menjico, grajščak jo potrdi in sprejme (na svoje ime) in tako sprejeto vroči trgovcu železa, ki mu da zanj za 100 gld. železne robe. Ko mineta ona 2 meseca, menjica zapade, trgovec pokaže grajščaku menjico, in ta mu izplača 100 gld. Ako ne bi hotel plačati, tožil bi ga trgovec in postava prisilila, da plača; ako ne bi mogel on, moral bi naš prijatelj Zlindra. Menjica se tedaj sprejme mesto denarja. Kakor vidite, je menjični kredit dober, ali postopek je zelo strog, zato tudi ni menjica za vsakega. Kmetovalec, mali obrtnik in rokodelce naj puste menjico, ker dene jih zlehka na boben. Predno se na menjične poslove praviš, treba je dobro proučiti menjične postave, a to mnogim in mnogim ni mogoče. Ako si pošten in vesten, dobošé tudi tako denarja, menjice treba prepušiti velikemu trgovinskemu in obrtniškemu svetu. Vem, da se razširjajo menjice uže tudi mej kmeti in rokodelci, nu za Boga, to ni dobro. Kdor je ljudstvu prijatelj, svetoval mu bode, naj za Božjo voljo tega ne dela.

(Dalje prihodnjik.)

skem se je z vpeljavo slovenskega jezika kot učnega v srednje šole začelo že leta 1873 in je vlada uže takrat zatrdila, da seasoma, kadar bodo dogotovljeni še drugi učni pripomočki, to vpeljavo še bolj raztegne. To se je zgodilo in zato ni imela vlada nobenega pomisleka, da je vpeljala na spodnjih gimnazijah v Ljubljani, Novem mestu in v Kranju slovenski kot učni jezik. A da se v vse dežele, kjer prebivajo Slovenci in morda tudi v take dele teh dežel, kjer Slovencev celo ni, brez onih uvetov, ki so bili na Kranjskem, vpelje slovenski jezik v srednje šole, (dr. Tonkli: Ne terja se tega za dežele, kjer ni Slovencev) je zahtevanje, katero bi se moralo vsaj pravilnejše formulirati, da postane mogoče ozirati se nanj. Rekel je nadalje, da se za Gorico zahtevajo slovenske in italijanske paralele, a da se je treba pred vsem ozirati na poduk in še le potem na jezik in to v interesu mladine in znanosti. On je sploh proti paralelkam iz pedagogičnega stališča in je proti temu, da se nepoklicani vtičajo v šolske zadeve, katere spadajo le v področje šolskih gospodk in strokovnjakov.

Na to je govoril vitez Moro, koroški poslanec ter protestoval proti Tonklijevi resoluciji; kar zadeva Koroško, tam ni treba slovenščine, saj je v vseh koroških srednjih šolah vpisanih le 57 Slovencev in še to mora slovenski učitelj, na priliko na gimnaziji v Celovcu, slovenščine učiti na podlagi nemškega jezika. (Umeje se, da so mu velikomenci »Bravo« upili in ploskali).

Govoril je potem grof Coronini. On je rekel, da so pred 9 leti celo ustavoverci sprejeli njegovo resolucijo, da se vpeljeta na Goriškem materina jezika v srednje šole. Ministerstva pa se niso ozirala na to število prebivalstva, a ker je danes gledé Slovencev celo odpadel izgovor, da nima učnih knjig, ni denes izvrščenju pravične zahteve nič na potu. On podpira Tonklijevu resolucijo, ker je dokazano, da goriške srednje šole obiskuje veliko število Slovencev, a želi, da se pristavi tej resoluciji da se ob enem potrebno učni tudi gledé vpeljave italijanščine na srednjih šolah.

Na to dobi besedo poslanec dr. Vitezić in govori blizo tako-le: »Kar smo slišali iz ministrskih klopi, temu sem se jako začudil. Naučni minister je izrekel, da ne jemlje za resno resolucije dr. Tonklija, ker se ozira na vse dežele, v katerih sploh prebivajo Slovenci. A vsako lahko vidi, da se resolucija nanaša le na one dežele in dele dežel, kjer prebiva zadostno število Slovencev, in ne na take dežele ali dele dežel, kjer je le malo ali ni nič Slovencev.

Zaradi tega ni bila ta resolucija tako razumeti, da bi se mogla nje veljavo raztegniti tudi za Istro, kjer je le malo Slovencev. Minister je tudi rekel, da se je treba najprej ozirati na poduk, še le v druge vrsti pa na jezik. A jaz vprašam, kako more kedo podučevati, če ne pozna jezika svojega učenca? Jaz menim torej, da sta jezik in poduk v najožje zvezi. Minister je tudi rekel, da so le šolske oblasti in strokovnjaki kompetentni v šolskih zadevah. Če je temu tako, potem ne umejem zakaj se v tej zadevi ni kompetentni v tej zadevi. Kako je bilo mogoče kaj takega izreči, tega jaz ne umejem. Vsaj je treba pomisliti v tej zadevi, da deželni organi niso tako nepristranski, kakor bi bilo želeli, kar posebno velja o isterskih dež. avtonomnih organih in oblastnih.

Gospod! jaz sem se zapisal tudi drugi pot »contra«, pa bom tudi proti glasoval. Zakaj, to pokaže moj govor. Jaz sem se uže večkrat v tej visokej hiši potezal za tako razvijanje šolstva v Istri, katero bi po možnosti odgovarjalo terjatvam § 19 osnovnih povelj in potrebam tamošnjega slovanskega ljudstva. Zahteval sem, da se slovanske ljudske šole v Istri pomnože, da se osnuje tam vsaj ena meščanska šola s slovanskim učnim jezikom, da se učiteljske pripravnice v Kopru in Gorici boljše organizirajo, da se osnuje v Krku hrvatska spodnja gimnazija, da se spremeni pazinska gimnazija v čisto hrvatsko in da se vpelje na koprskoe gimnaziji slovenski jezik kakor obilgatni predmet. V tem zmislu sem tudi lani predložil vladi spomenico in več isterskih občin je poslalo prošnje enacega zadržaja. K ljubemu temu pa se ni dozdaj nič zgodilo, razen, da se je osnovalo par ljudskih šol! Jaz pa ne odstopim, nikoli ne odstopim od svoje terjatve in zato sem stavil tudi letos resolucijo enacega zadržaja. Naj mi bode torej dovoljeno to resolucijo podpreti.

Po zadnji ljudski štetvi ima Istria 284.154 prebivalcev, po občevalnem jeziku je tega prebivalstva 4779 Nemcev, 43000 Slovencev, 121.732 Hrvatov in 114.291 Italijanov, po odstotkih skoro 60% Slovanov in 40% Italijanov, Nemci dajo le 0.168%, torej naznat en odstotek.

Vidi se pa iz tega, da so Slovani v velikej večini. Pri vsem tem pa ni v Istri niti ene slovanske srednje šole, kajti gimnazija v Kopru je čisto italijanska, gimnazija v Pazinu čisto nemška, realka v Piranu čisto italijanska, realka v Pulji čisto nemška, ker vojaška, — pomoška šola v Lošinu je čisto italijanska in ljudski šol je tudi čisto malo slovanskih in še te so le enorazredne.

Na pripravnišću v Kopru sta sicer dve sekciji, ena slovanska, ena hrvatska, ali več del predmetov, mej njimi najvažnejša pedagogika, podučuje se v nemškem jeziku, v četrtem razredu pa je izključljivo nemški jezik podučni jezik in to za učitelje, kateri so namenjeni slovanskim šolam! (Slušajte! na desnici.) Prav tako je se žensko pripravnišće v Gorici. K ljubemu temu so nam te dni gospodje Sturm, Carneri, Magg, Menger toliko tožili o odbijanju in zatiranju Nemcev. Jaz bi želel, da bi se ti gospodje vsaj nekoliko podučili o isterskih razmerah, in če hočejo le količkaj pravično soditi, odstopijo od svojega menenja, ker drugače bi dokazali, da se sploh nečejo prepričati o resnici. Da mladeničem nemščino vcepiljo, osnovali so takozvane pripravljalnice, kar se pa ne da opravičiti iz pedagogičnega stališča in je tudi

v ekonomičnem obziru breme za ubogo slovansko istersko prebivalstvo, katero je v omiki toliko zaostalo brez lastne krivde. Namesto pa, da bi vlada zamujeno popravila, pa stavi, kakor smo prav zdaj slišali, tolike zavire. Zarad tega se ni čuditi, da hrvatsko prebivalstvo Istre vedno bolj pojemlje. Če se primerja število od leta 1869 z ono leta 1880, vidi se, da število hrvatskega prebivalstva v Istri rapidno pada. Po zadnji štetvi bi bilo v Istri 1.86% Nemcev, 15.14% Slovencev, 42.84% Hrvatov in 40.22% Italijanov. Ficker je pa v letu 1869 preračunal to le razmerje: 12% Slovencev, 56.24% Hrvatov in 31.76% Italijanov, Nemcev niti ne omenja. Iz tega se kaže, da so Hrvati padli v broju v tej dobi za 13.40%, ali za 1%, vsako leto, mej tem ko so se Italijani v tej dobi za 8.64%, Slovenci za 3.14%, in Nemci za 1.68% pomnožili.

To potrjuje sijajno mojo trditev v tej visokej hiši uže pred več leti, da vlada s svojimi ponemščevalno politiko Hrvat goni s silo v italijanski tabor. Vladi bi morala iz tega učiti se, da je njena dosedanja politika na jugu pogibeljna, in da jo je treba spreminiti. V vsej 400 letnej dobi, ko je bila Istria pod beneškim gospodarstvom, ni se posrečilo toliko napraviti za italijanstvo v Istri, kolikor pod kratko avstrijsko vlado. (Slušajte! na desnici.) Dr. Giskra je nekda, ko je še bil minister, izrekel o isterskih Slovanih: »Če nočejo postati Nemci, naj rajše postanejo Italijani, nego da ostanejo Slovani«.

Na čelu oprave na Primorskem je mož, ki ne pozna nobenega slovanskega deželne jezika (Slušajte! na desnici) akoprem je tam veliko nad polovico Slovanov. Ta mož noče nič znati o Slovanih. On jim nasprotuje, kjer le more. Ali se ne zdi neverjetno, da se niti postave in ukazi ne objavljajo v tej deželi v hrvatskem jeziku? (Slušajte! na desnici.) Jaz mislim, da kaj takega ne nahajamo nikder v Evropi. Hrvate primorajo, da svoja imena pišejo po italijanskem pravopisu. (Slušajte! na desnici.) Jaz sem v tej zadevi uže vlado interpeliral, a odgovora nisem dobil. Deželna vlada in njeni organi se za to stvar tako zanimajo, da bi se niti Depretis-ova vlada v Rimu ne mogla tako gorko potezati za to poitalijančevalno zadevo, (Slušajte! na desni.) v uradni korespondenci se rabi še vedno izraz »ilirski jezik«, dakle noče se niti hrvatski jezik imenovati pri pravem imenu. Ali ni komično to posnemanje nojptice? (Štrvasa). Se ni davno, kar so dobivali učitelji svoje dekrete v nemškem in tudi materinem jeziku, a v novejšem času dobivajo jih slovenski učitelji v nemškem jeziku, italijanski pa v italijanskem jeziku. Pred enim letom je hotel nek učitelj priseči po hrvatsko; a kaj se mu je reklo? Da nima hrvatske formule. (Slušajte!) Saj je vendar še Auerspergov ministerstvo dopuščalo prisego v materinem jeziku. Pri političnih uradih zdaj ni več kruha za one, ki ne znajo dobro nemško, in kaj se godi zarad tega v deželi, kder sploh ni Nemcev; Hrvatske občine primoravajo, da, sprejemajo nemške dopise in če se branijo, nalagajo se jim globe. Italijansko dopisovati, to pa je uže dopuščano, da na italijanski jezik celo k temu spodbujajo. Nekaterim občinam mojega domačega otoka se je celo zabranila prošnja na državni zbor zarad vpeljave hrvatskega jezika v šole. V tej zadevi leži še pritožba pri ministertvu, katero jo, kakor se je nadejati, gotovo ugodno reši.

Kakor se je za Kranjsko lanske leto julija mesea izdala naredba, naj se na gimnazijah podučujejo v nižjih razredih vsi predmeti v slovanskem jeziku, razen nemščine, in da se s to zadnjo je polagoma napreduje, prav tako naredbo zahtevam jaz v svoji resoluciji za gimnazijo v Pazinu in menim, da je to najmanjša terjatev, katero sploh morem staviti in po izvrševanju katere ne bi vladi ne le nastali večji troški, ampak ona bi celo prihranila troške za nemško pripravništvo.

Tudi ne morem molčati o neke vesti, katera gre po deželi, da se namreč gimnazija iz Pazina preloži v Pulj. Temu bi se jaz odločno protivil, kajti v Pulji je draginja, tam je vojna luka, katera se po nikakem ne priporoča gledé pravstveno-verske odgoje učej se mladini. (Resnično! na desni.) Tudi je potrebno, da se na Krku napravi niža hrvatska gimnazija, kajti v Pazin je tamošnjim prebivalcem predaleč in predrago, na Reko pa zato ne morejo hoditi ondodni mladeniči, ker se spridevala reške gimnazije ne priznavajo v naši polovici države, akoprem je tudi to nepomenljivo, ako se pomisli, da je reška gimnazija prav na istej podlagi osnovana, kakor vse cizlitaske gimnazije in gledé dobrote nič za temi ne stoji. Zarad tega je le želeli, da se vlada ozira na dotično pritožbo krškega škofa. V podporo svoje resolucije moram tudi omeniti, da je rajni velikuodušni škof Dobrila zapustil mnogo štipendij za slovanske dijake v Istri, kateri se hočejo posvetiti duhovskemu stanu. Če pa ni v Istri nobene slovanske gimnazije, morale bi te štipendije ali nerabljenosti, ali pa bi se morale podeljevati Italijanom, kar pa ni bilo v namenu in volji rajncega ustanovnika. Jaz menim, da vsi ti uzroki prejasno govoré za sprejetje moje resolucije. (Bravo! na desnici.)

(Konec se le prihodnjič, ker prinesemo tudi Tonklijev in Vošnjakov govor, da bodo imeli naši študenti celo podobo važne debate pred seboj.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

V državnozborni seji 9. t. m. je naučni minister govoril o nasvetovani resoluciji, po kateri naj bi se za slovanske dijake srednjih šol na Kranjskem storjene naredbe razširile tudi na druge dežele, v katerih prebivajo Slovenci. Minister pravi, da je resolucija tako sestavljena, da je vlada ne more za ozbiljno jemati. Naredbe na Kranjskem imajo stvarne zgodovino ter

segajo uže do leta 1873 nazaj in jih je pričela poprejšna naučna uprava. Minister naglašja, da se mora najprej ozir jemati na poduk, potem še le na jezik. S paralelkami po jezikovem razločku se težave le množe. Zadržek sicer ni nepremagljiv, ali na tak predlog se je mogoče ozirati le tedaj, ako so spolnjeni vsi pogoji. Opravičeni organi za razsojanje taci pogojev pa so deželni zastopi in deželne šolske oblasti.

Moro je trdil, da resolucija za Koroško ni potrebna. Coronini je predlagal k resoluciji dostavek na korist italijanskemu jeziku za srednje šole na Primorskem, da se odvrne menitev, da ni sočutja za italijanski jezik.

Vitezić je izrekel, da je zoper resolucijo, ker je mnogo več zahteval, ostalo je pa vse pri starem. Predlagal je resolucijo zastran hrvatskega jezika na državnej gimnaziji v Pazinu.

Potem je govoril še Tonkli za resolucijo in po končani debati kakor generalna govornika Wurmbbrand zoper njo, Vošnjak pa zanjo in sprejel se je naslov »srednje šole«, resolucija sama pa se je z Coroninijevim in Vitezićevim dostavkom izročila proračunskemu odseku.

Nato se je sprejel naslov »šolske knjižnice«.

Pri naslovu »učilišča za posebne tvarine« je govoril Adamek za centralizacijo obrtnih učilišč, Krejčić za jezikovo enakopravnost na obrtnih strokovnih šolah na Češkem in Wiesenburg za to, da se za obrtni poduk več stori.

10. t. m. se je debata nadaljevala; Vitezić je obžaloval, da v južnih deželah manjka strokovnih šol. — Proračun naučnega ministerstva se je rešil.

Schönerer je nazadnje omenil, da se nahajajo slike iz akademije umetnosti v zasebnem stanovanji naučnega ministra; naučni minister je odgovoril, da je pri uredskem nastopu našel slike v uredskem stanovanji i da ni imel vzroka poslati jih nazaj.

V seji poslanske zbornice 12. t. m. je načelnik prebral dopis dunajske deželne sodnije, naj zbornica dopusti, da se zoper poslance Schönererja sodniško postopa zarad hudodelstva kaljenja javnega miru. Dopis se je izročil imunitetnemu odseku. Ta je izvolil za poročevalca poslance Fuchsa, kar ni ugodno Schönererju; gotovo pa še ni, če se izroči sodnji. Zarad tega bodo ustavoverci zopet silno upili, ali vsaka stvar ima svoje meje i če poslanec počenja hudodelstva, naj tudi njega kazen zadene.

Potem se je nadaljevala proračunska debata. Obravnaval se je proračun finančnega ministerstva. — Doblammer je hudo bičal poslance Schönererja, ker se je vedel veleizdajski pri študentovskem komersu.

Šolski odsek je posvetovanje o šolskei noveli končal ter vse paragrafe brez promembe sprejel.

Dunajsko državno pravodnišstvo zahteva, naj državni zbor vzame imuniteto državnemu poslancu Schönererju.

Nemško dijaško društvo na Dunaji je policija zadnje soboto zaprla zarad veleizdajskih izjav pri Wagnerjevem komersu.

Stavna dunajskih študentskih drušev so 12. t. m. prišli k vseučiliškemu rektorju, zahvalili se mu za vedenje glede zadnjega komersa ter mu predložili v potrjenje poziv na tovariše, v katerem jih opominjajo, da akademikarjem demonstracije niso na čast.

Kričovjani, ki so se izselili v Črnogoro, postali so črnogorski podaniki ter se ne vrnó več na svoj dom.

Vnanje dežele.

11. t. m. ko se je praznoval rojstni dan ruskega carja Aleksandra, napil je naš cesar pri slovesnem obedu, obrnen proti ruskemu poslancu, ruskemu carju zdravico, pri katerej priliki je vojaška godba zaigrala rusko himno, katero so povabljeni stoje poslušali.

Knez Gorčakov je 11. t. m. umrl v Baden-Badnu; dočakal je 91 let. On je bil najstarejši evropski diplomat in gotovo tudi eden najspodobnejših. Vse njegovo prizadevanje je merilo na to, da se raztrga nesrečna pariška pogodba in osvobode Slovani na Turškem. Svojega cilja sicer ni dosegel popolnoma, a zelo se mu je približal; pariške pogodbe ni več, in večji del turških Slovanov uživa uže svobodo, ali vsaj svobodnejše diha, fistim pa, ki še zdihujejo pod otomanskim igom, blešči bližnja rešitev.

V Rimu so bili vsi vsled položitve petardi 27. februarja zasadeni iz zavora izpuščeni, ker se jim ni moglo nič dokazati, preiskava pa se nadaljuje.

Nemški državni zbor si je zadnje dni pridobil veliko zaslugu ne le za Nemčijo, temuč tudi za druge evropske države. Znano je, da je prav Nemčija kriva tega, da je zdaj svet na bojnetih naboden in s Krupovimi kanoni čuvana mejnarodna pravica. Nemčija je prva uvedla splošno vojaško dolžnost, vse in vsacega pod »pickelhaubo« silila, in vsled tega i družih vojnih priprav vsako leto zahtevala več denarja za vojsko. To je bilo Nemčiji uže neznosno; zato sta se pri obravnavanju zadnjega proračuna prav krepko uprla poslance Richter in Schott ter naglašala, da je nemško ljudstvo uže sito večnih zahtev vojaške uprave, da za militarizem neče dovoliti nobenih novih žrtv, da gmotno ne propade. Večina državnega zbora je temu pritrčila ter odbila vse nove zahteve. Nič ni pomoglo, da se je sam Molke mešal v to stvar, vojni minister je moral odstopiti.

V Parizu se je počelo tako gibanje, kakeršno se opazuje pred revolucijo; ljudstvo se zbira na ulicah in trgih v velikih tropah, ščuvaleci ga ščejuje v ognjenih govorih, hujskajo ga sumljive osebe, tudi ženske; mej navadno smetljako se mešajo vojvode, grofi, uredniki časnikov; vojaki so na raznih krajih pod orožjem; razne osebe se zapirajo in iz zaporov zopet izpuščajo. Vse to so znamenja, da se bliža velika nevihta.

Dopisi.

Šmarje pri Kopru, 2. marca.

(O redovnikih v Istri.) Ko smo v 17. št. čitali nam jako priljubljene »Edinosti« vrlino in razumno postopanje mil. tržaškega škofa glede oo. kapucinov v Trstu, jako smo se razveselili. Tako je lepo in pravi! Samostani naj dobrotljivo uplivajo na bližnjo okolico, in to ne le z dobrim vzgledom, nego i v dejanju. Kako pa neki hočejo redovniki dejansko uplivati na verno ljudstvo, če njegovega jezika ne umejo? Uže večkrat smo to stvar premišljevali ter sami pri sebi sodbo izrekli, da bi morali redovniki (če ne vsi, vsaj nekateri) poznati jezik ljudstva, mej katerim bivajo. Zdaj pa, ko vidimo, da so celo naš mil. viksi pastir z nami enih misli, presrečno se radujemo. Samo želimo ter prosimo, da se kaj sličnega, kakor s tržaškimi oo. kapucini, ukrene tudi glede isterskih redovnikov. V tem obziru so namreč prav v Istri velike napake. Znamo sicer, da so razne nedostatnosti duhovskih oblasti v Istri glede nas Slovanov večinoma še iz časov beneškega gospodarstva, ko je namreč »presvitla republika« v naše kraje pošiljala svoje škofe, ne zmenivši se, ali so popolnoma zmožni svoje nalogi, ali ne. Toda samooblast beneška je uže zdavno mrknola, ostali so le še njeni ostanki (rectius pokveke), ki se liki paglavcem širokoustijo v »Cittadinu«. Doba je uže torej, da se zdaj, ko nam božja previdnost pošilja domače vikse pastirje, zastarele napake malo po malo odpravijo. In kar se je v Trstu pričelo, nadaljevati bi trebalo vsakako v Kopru. Tukaj imamo namreč oo. kapucine in oo. frančiškane, ki v našo dušno blagost (razen molitve) skoro nič ne delajo. In sicer oo. kapucini celo nič, ker so vsi čisti Italijani, frančiškane pa tudi malo, ker so večinoma tudi Vlahi, izvemši par Dalmatinov, ki pa Slovence le za silo poslužijo. Koliko dobrega bi nam lahko ti Koperski očeti storiili, ve vsak, ki le količkaj pozna jako uspešno delovanje n. pr. goriških, ali pazinskih rednikov, ki so slovenskega oziroma hrvaškega govora zmožni. Da so prav zdaj omenjene nedostatnosti — razen veliko drugih — jako krive, da je naš priprosti narod v koperskem okraju nekako podivjal, to je neovrgljiva istina. Nadejamo se torej, da se tudi v tem obziru pri nas kaj zboljša. Potem bodo brez dvombe slovenski Savrini koperske redovnike o trgatvi, o pobiranju oljk itd. z večim veseljem in v obilnejši meri obdarovali. Saj je v obče znano, da imajo Savrini vsacega radi, a še posebno onega, ki govori »po njihovo«. Pa tudi veliko manj nepopolnih spovedi bi bilo, ako dobimo kaj slovenskih redovnikov, osobito danes, ko smo zaradi pomanjkanja duhovnov prisiljeni spovedovati se izključljivo ali svojemu edinemu dušnemu pastirju, ali pa spovednikom Lahom, ki ne mi njih, ne oni nas ne umejo. Iz teh in enakih neprilik nas more kolikor toliko rešiti uprav naš mil. viksi pastir. On je poklican, da to kolikor mogoče popravi in sicer nikakor ne iz narodnostnih razlogov, nego edino le v dušno blagost svojih ovčic. Sicer pa tudi narodnost nekaj velja in treba jo je spoštovati, kajti lože, pametnejše in pravičnejše je, da se nekateri redovniki slovenski naučijo, nego, da zbog redovnikov ljudstvo dušno škodo trpi in zraven še svojo narodnost izgublja. Da so naši redovniki naše narodnosti res škodovali, tega priča so nam — stran drugih primerov — oo. benediktini v Dalji blizu Cittanova. Ko je bil zapustil plemenitaš Grisoni svojo grajščino v Dalji oo. benediktinom, govorili so še vsi ondodni prebivalci, oziroma koloni svoje slovensko-hrvaško narčje, kakoršno še vedno govorijo njihovi bližnji sosede pri sv. Lovrencu. Od kar pa so oo. benediktini vpeljali v cerkvi laške pridige, molitve itd. potujčili so se njihovi koloni skoro popolnoma. Še nekaterih drugih nerednosti bi lahko omenili, a za zdaj rajše potrpiamo v naj boljše nadeji, da se bodo duhovske oblasti kaj bolj ozirale na naše potrebe, nego dozdaj. Dixi et salvavi animam meam.

Lozice na Vipavskem 18. marca.)

V nedeljo, 25. minolega m. je predaval v tukajšnji ljudske šoli gospod Rihard Dolenc, vodja viinarske in sadjarske šole na Slapu, in pri tej priliki 2400 kolčev »portugalk« in mnogo cepičev mej tukajšnje občane brezplačno razdelil.

Predmet predavanja, katerega se je gotovo nad 100 poslušalcev vdeležilo, — za primerno malo občino res lepo število — bil je v prvi vrsti toplo priporočanje gor omenjeno tržno plemo kar mogoče ploditi in razširjati. Po izvršeni tej točki je prešel g. Dolenc na umno požlahtnavanje sadnega drevja, kar je poslušalcem tudi dejansko kazal, in to tako temeljito ino tako razumljivo, da ga je bilo kar veselo poslušati. — Ni dvomiti, da bo do predavanja na pazljive poslušalce koristno vplivalo, in ako nas, kar se nadejamo, gosp. Dolenc zopet z enakim namenom počesti, bode obširna šolska dvorana poslušalcem premajhna. G.—

Iz Vipave 12. marca.

Gospodine urednik! Naj še notranjske rojake v košarske planjavi je zadela grozna nesreča. Vas Košana je spet pogorela. Velike nesreče zadevlejo ljudi tu i tam, ali kadar prihaja nesreča zaporedoma, ondaj je osoda siromakov toliko bolj občutljiva.

Košana je predzadnjič pogorela l. 1869; od istega časa so si ubogi ljudje jedva za silo zgradili svoja poslopja, a sicer do zdaj še prav hudo čutili krvačo rano siromaštva, ki jim ga je bil prouzročil neisprosljiv element. To je lahko verjetno. Zaporedoma prav siromašne letine, davki ogromni, zadolženo vse in do grla brede v dolgeh; v tacin pomilovanja vrednih okolnostih naj si ubožec dene novce na stran, da ž njim pozida novo primerno poslopje? I 3. t. m. je zadela Košano vnovič strahovita nesreča po ognju. Da se je ogenj bliskoma razpasel skoro po vsej vasi grmela je isti dan prav od nesrečne strani silovita burja. V

*) Po naključni zakasnenju.

Ured.

četrt uri je bilo 30 poslopj v plamenu in kmalu uničenih. Oj ubogi ljudje! kako neprijetne i žalostne prizorje bodo svetkovali! Da bi si bili vsaj živež rešili; ali še s tem se je rudeči element do zadnje trošice pogostil.

V petnajstem stoletju, ko so se zlobni Turčini vnovič privlekli na Kranjsko, požgali so skoraj vse vasi po Pivki. Košanci i njihovi bližnji vaščanje se v stiski pred vragom zjedinjilo ter skupno požidajo močan tabor — okolo i okolo, kder zdaj stoji cerkev sv. Štepana z visocim stolpom. En del tabora iz turških časov se je še do zdaj dobro ohranil. Tukaj štrli zdaj od 3. t. m. golo židovje pogorelih hiš — z nemim jezikom proseč usmiljenih src milosti i pomoči. Iz starih taborskih zidin so se Košanci nekdanj Turčinu bratrov ustavljali, ne plašeči se smrti, branili so domovino i narod. Nastopniki istih vitežkih Košancev so prav zdaj toli nesrečni, da potrebujejo nujne pomoči od dobrih ljudi. Stari modrijan pravi: »največi barbar je baš oni človek, ki te zapusti ko si sam pomagati ne moreš«. Slovinci! pomagajmo unesrečenim svojim rojakom, s čemur le moramo, da jim vsaj nekoliko olahčamo britko osodo, ki jih je zopet zadela. Naš narod je blag i milosrčen; sebi pritrga, da skaže milost nesrečnemu rojaku. Nadejati se je, da vdože nesrečni pogorelci — povsod v domovini dobrotljivih src; a v to svrhu, pomozite i Bogi!» J. V.

Domače in razne vesti.

Cesarski dar. Cesar je podaril po požaru ponesrečenim v Košani v Postojnskem okraju 600 gld. in za napravo solškega poslopja v Vrbovem 200 gld.

Tržaške novosti. V mestnej dvorani je bila 11. t. m. slovesnost podeljenja razpisane ustanove tržaškega patrijota Rossetti-ja za najboljšo delo o tržaške zgodovini. To ustanovo priznava učeno društvo »Ateneo« v Benetkah, in priznalo jo je mladenci Attilio Hortis za njegove tržaške zgodovinske črte iz srednjega veka. — Ustanova znaša 630 gld., kateri so se oddali srečnemu z veliko ceremonijo, katere so se vdeležili le prvi tržaški gospodje. — Tudi o tej stvari slišijo se menenja, katera je za denes najboljše zamolčati.

Vreme bilo je od soboto do danes popolnoma zimsko, tacega mraza ni bilo te dni niti na Kranjskem, nego v Trstu. Denes pa imamo krasen, pomladanski dan.

Te dni je bilo v Trstu *novadenje*, pri katerem so zopet nekateri okoličanski fantje, »šajfali« in »jolifajfali«, da je bila prava sramota. Od 1136 poklicanih je bilo izvoljenih le 247 in sicer so jih vzeli k pešcem 121, 20 v reservo in 106 k brambovcem.

Iz Aleksandrije se je vrnilo 24 večidel Slovanov, ki so bili tam v službi pri žandarmeriji, pa so jih zopet odpustili.

V mlinu, kder se melje oni imenitni prah proti bolham v Via S. Francesco, nastal je 12. t. m. požar, katerega so sicer gasilci hitro pogasili, a je vendar napravil škodo nad 5000 gld.

Finančni kontrolor K. je šel v nedeljo okolo 8. ure zvečer z svojo gospo domu, pod pazduho je imel dežnik, ko zavije okolo vogla via Benvenutti, čuti, da mu je nekdo potegol dežnik ko blisk izpod pazduhe. Ta teče, za njim, toda stari mož ga ni mogel dohiti, straže pa ni bilo nobene tam in je skoraj nikoli tudi ni. Opozarjamo policijo, da je prav v ondodni ulici silno potrebno straže, ker se tam mnogo malopridnih ljudi klati.

Društvo za olepšanje mesta Trsta je imelo zadnji četrtak sejo, v kateri so bili izvoljeni: za načelnika baron Marko Morpurgo, za njegovega namestnika baron Karol Rittmeyer, za zapisnikarje Fortunat Vivante, Rajmund Tomins in dr. Evgen Geiringer, za blagnika Edvard Radonetz in za tajnika Stefan Juriscovich.

† Ivan Marija Purč posestnik v Kadinu, večletni odbornik društva »Edinost«, eden najstarejših rodoljubov tržaške okolice, umrl je včeraj v 64. letu. — Tržaški Slovinci žalujejo na grobu tako izvrstnega moža in poštenega narodnjaka. — Ker je bil narodni steber v II. okoliškem okraju, poslalo je društvo »Edinost« prekrasen venec na njegovo rakev.

— Pogreb bo danes ob 4 uri pop. — Zbirališče pri Dublch-evi hiši v Via Media. — Mi opozorujemo slovenska društva in rodoljube v Trstu, da se vdeležijo pogreba in tako zadnjo čast skažejo vrednemu možu.

† Julij Vilhar, višji poročnik v pokoju, še le 28. letni nadopolni mladenič, zvest sin naše domovine, umrl je 12. t. m. zvečer. Rajnik bil je mlajši sin našega pesnika Miroslava Vilharja in dečko krepkega značaja in železne volje, katerej je prišla na pomoč tudi nenavadna zmožnost, tako sicer, da je, akoprem še prav mlad, sam sebi pripuščen, z največjo odločnostjo si tudi sam pot odprl do dostojne kariere.

— Absolviral je z izvrstnim uspehom tukajšnjo šolo kadetov, potem v kratkem času postal poročnik pri domačem 17. polku, od tam bil premeščen v Brno k polku Rossbacher kakor polkovni adjutant. — Tam se je mladenič s tako gorečnostjo posvetil svojim dolžnostim, da je veljal za enega najboljših častnikov. V službi se je nekda tudi prehladil in od tistega časa je bolehal uže blizo 3 leta. — Stopil je stoprv letos iz vojaštva in podelili so mu ad honores naslov višjega poročnika. Bolan, kakor je bil, šel je prakticirati na tuk. dogano in uže po par mesecih napravil potrebno poskušnjo iz carinske in monopolne vede z odliko in vsi uradniki, ki so ga videli pri delu, pravijo, da je bil uzor pridnosti, razumnosti in železne volje. — Njegova volja je presežala fizične moči in tako se mu je veliko pred časom približala neprosiljiva smrt. — To je uže drugi sin rajnkega Miroslava, ki je vsled preoginjenosti za svoj poklic umrl.

*) Darove rado nabira tudi naše opravništvo.

— O da bi imeli mi Slovinci več tako nadarjenih, pridnih, vstrajnih in častipolnih mladeničev! Bodi mu lahka zemlja. — Pogreb bo danes ob 3 uri pop. izpred vojaške bolnice

Pekovsko pevsko društvo »Jadranska zarja«. Visoka vlada je potrdila pravila tega društva, katero bode po velikonočnih praznikih imelo svoj redni občni zbor, ker so zdaj peki radi praznikov z delom preobloženi.

Porotna sodnja. 11. t. m. je bila obravnava proti bogatemu trgovcu Dom. Marinazu-u iz Kopra in colnemu uradniku M. Svatožu, proti prvemu zaradi sleparije, proti drugemu zaradi zlorabe uradne oblasti. Tožena sta bila, da sta sladkor v kontraband vozila v Koper. — Marinaza so porotniki nekrivega spoznali, Svatož pa je dobil 10 mesecev. — A financa bo Marinaza napela po finančnem potu in mu je za zdaj konfiscirala vse premoženje.

12. t. m. pa je bila tožba Brehmer-ja, sourednika »Tagblatt« proti urednikoma »Triesterce« Schmidagga-u in Mayer-ju, a ko je bila uže pri kraju obravnava, poravnali so se tožnik in zatoženi; zatoženi so namreč preklicali, kar so poprej pisali in trdili, da je namreč tožnik v Beču pobasal par blač in nekaj knjig in tako ni bilo treba porotnikom izreči sodbe; — tako malenkostno je minola ta imenitna pravda mej obema nemškima listoma v Trstu.

13. t. m. je stala pred sodnijo 35 letna omožena Franciška Jurincih iz Tuliševce: tožena je bila zaradi detomora; a porotniki spoznali so jo nekrivo.

Policijsko. Neke Jospini Premrou v Via Aldighieri pokrali so tatje obleke in perila za 160 gld. Vse ukradeno blago našla je policija v zastavnici, a tatú ne. — Ko je šel te dni colni uradnik se svojo sopprogo na sprehod, potegol je drzno gospi v Via Ghega nek fakin dežnik iz roke in z njim zgolil za voglom. V Via Torrente so nekemu trgovcu iz magazina pri belem dnevu ukradli suknjo, v kateri je bila listnica z denarjem.

Razpisani službi. Pri okrajnej sodnji v Sežani in pri onej v Pirani ste spraznjeni službi kancelistov za vodstvo zemljiških knjig. Prošnje se imajo vlagati načelnikstvu tržaške deželne sodnije počenski od 16. marca skoz štir tedne.

Stavljeni zakon za Trst z okolico, sklenen v tržaškem deželnem zboru leta 1881, ni bil potrjen na najvišjem mestu. Ministerstvo notranjih opravil je pri posameznih paragrafi navedlo zadevajoče razloge. Mestnemu magistratu se je tedaj zaukazalo, naj zakon vnovič pretrese in predloži deželnemu odboru dotično poročilo.

Iz Loža nam pišejo in se močno pritožujejo nad postrežbo urarja Filipa Fromma, fabrikanta ur na Dunaji Rothenurmstrasse Nr. 9., kateri tudi v slovenskih listih naznanja in priporoča svoje ure, češ, da je nekemu tamošnjemu naročniku poslal mesto remontoir-ure, staro škaflo, ki ni niti rabljiva. Mi to vest podajamo brez vsake odgovornosti.

Ljubljansko telovadno društvo »Sokol« razpisuje mesto telovadnega učitelja. Oglasila izvolijo naj se pošiljati najdalje do 15. maja t. l. podpisnemu odboru, pri katerem je mogoče tudi bližnje o tej zadevi poizvedeti.

V Ljubljani, dne 12. marca 1883.

Odbor telovadnega društva

»Sokol« v Ljubljani.

Prihodnja naša številka izide s prilogo in bo imela mnogo zanimivega gradiva.

Nesreče. Na morji je letos veliko nesreč. Predzadnji ponedelek se je v velikem viharju potopil parnik »Navarre« na potu iz Kopenhagna v Leith. Deset mornarjev je otel nek holandski parnik, šestinšestdeset oseb pa je utonilo. — Na Angleškem so bili te dni zopet strašanski viharji. Vsem ribičem iz Hulla, ki so ribarili, potopili so se čolni in ribiči so našli smrt v mrzlih valovih; tudi od družih strani dohajajo vesti o enacij nesrečah.

Gospodarske in trgovinske stvari.

Kmetiška pisma.

(Dalje.)

Na Ogerskem so kmetijska posestva večinoma kaj velika, da velikanska, ker na tisoče oralov obsejajo. Uže navadni dobri kmet ima na Ogerskem po več sto oralov posestva, taki, kateri le 20—60 oralov premore, računsi se uže skoro med kajžarje. Posamezne oddelke, ali posamezna gospodarstva velikega ogerskega posestva, ogerske grajščine, nazivalo se je nekdanj sploh, in naziva se nekoliko še dandanas, eno »pusto«. Kaj beseda »pusta« znači, bode koj na prvi hip vsakemu čitatelju jasno, ako povemo, da ni ona madjarske, ampak izvirno slovanske korenike. Pusta je pusto, zapuščeno, le s travo, raznimi zelišči — večinoma osatom in drugim hudim plevelom — raznim grmovjem, sem ter tja tudi drevjem obraslo ravno zemljišče. Dostikrat je velik del puste, še celo čisto nič obrasel, gol peščen svet, in od tod haš to ime, katero nas kaj živo na »puščavo« spominja. Nu Madjaru služi, kakor sploh znano, kaj dosti slovanskih izrazov, osobito v kmetijstvu, katerega so se gotovo od Slovanov privadili. Seno zove Madjar seno, slamo sólmo, oves: zób, koruzo kukorica, podkev: potko, meso kuš, mesarja pa uže méšaroš, kovača: kovač itd. zakaj bi torej še puste malorodovite zemlje »puste« ne nazivali? — V predželezničnej, ali boljši v predpuhovej, ali predparnej dóbi, izkoristovalo se je taka zemljišča v prevagljivej meri kakor pašnike. Poljedelstva je bilo takrat še prilično prav malo, kajti kde vzeti ljudi, da bi vse pod plugom imeli, in kam pridelke izpeljavati? — Kajti slabih potov, nego na ogerske planjavi, ne nabaja menda nikoder na vsem svetu. In kako hočejo na Ogerskem dobra pota imeti, ko se na velikanskem, morebiti na tisoče in

tisoče oralov merečem prostoru niti tolik kamen ne najde, da bi ga mogel za psom zalučati. Oj, kako hitro bi vrli naši Kraševci obogatili, ako bi jim moglo biti vsaj polovico kraškega skalovja v ogersko ravnino eksportirali! No, pa je uže tako na svetu, da enemu prav tistega blaga najbolj pomanjkuje, katerega ima drugi v preobiljici. Se najbolj velja to denarju, o katerem »Edinost« v Podlistku uže dalj časa kaj izvrstne narodno gospodarske študije — »denar in kredit« — donša. Nemec veli: »A so ist' s auf der Welt, der ane hot den Beutl, der andre hots' Geld«. No, mošnje ima skoraj vsak človek, denarja ima pa sam Rothschild več, nego na milijone in milijone drugih ljudi skupaj. Pero nam je zašlo v šale, vrtno se tedaj zopet k resnobi.

Na slabejših pustah so pasli konje, sploh poznate izvrstne ogerske konje, na katere je Madjar, in to skoro po pravici, naj vse ponosen. Madjar veli, da mu je konj prvi prijatelj — Na boljših so se pa pasle navadne dolgovolnate ovce, na še boljših govede, navadno ogerska kaj dolgo rogata bela goveda, od katere je znano, da daje kaj dobre, močne vole za vprego, tudi kaj fino meso; pa nič vredne molznice. Ogerska krava ima komaj toliko mleka, da lastno tele preradi. Na najslabših, močvirnih pašah so pasli pa prasce. Paslo se je skoro leto in dan, to je skozi vse leto, kajti le v najhujšji zimi so zagnali živali pod kaj primitivna, čisto na prostem stoječa, toda se zadostno krmo, in zadostno vodo, to je s karakterističnim ogerskim vodnjakom prevedena podstrešja.

Vsi pastirji, razen prešičjih, jezdili so z obligatnimi »fakoš« — fakoš je trdna palica, na katerej je roč jeklen, ter na ene strani v malo sekirico, na drugi pa v kladivo ali pa ostro kljuko spremenjen — in tudi z puškami ali samokresi oboroženi, ter v dolge in široke, po zimi od znotraj, po leti pa od zvonaj kosmate kožuhe zaviti, na konjih, to da brez vsega sedla. Živeli so taki pastirji prav po nomadsko, rekli bi skoro romantično, vedno na prostem, kder so si sami svojo narodno madjarsko jed »guljaš« kuhali, ter pravno vedno popivali, kadili popevali, ne manj pa tudi »čardaš« plesali. Pastir, popolnoma prost pastir biti, to je bila madjarskemu mladeniču baš prava slast, kajti večina pesmi priprostega madjarskega naroda opeva srečnega »čikuža« ali »juhara« ali »guljaša«; to je kongskega, ovčjega in govednega pastirja. Umeje se pa skoro samo ob sebi, da se nahaja v vseh takih pesmih tudi »ketveš leany« ali pa še clo »ketveš kolombom« ketveš angelom »ketveš roža« ali po naški, ljubo dekle, ljubi golobček, ljubi angelček, ljuba rožica itd., kar vse znači, da je romantiki pastirskega življenja tudi ljubezen svoj del donšala; in kto vé, ako morebiti ne poglobitvega dela?

(Dalje prihodnjič.)

Trtna uš. Deželno namestništvo za Primorsko je 1. t. m. izdalo razglas, v katerem naznanja, da smejo vinogradniki sami, ako imajo veliko nagrađev, v katerih se je prikazala trtna uš, uničevati po takolimenovanem »uničevalnem ravnanju« trtno uš brez gosposkinega ukaza, vendar morajo to poprej objaviti politične gosposki, katera mora skrbeti za to, da se ruvanje godi pod nadzorstvom, da se okužene trte na samem mestu sežgjo, i da se vse stori, da se bolezni dalje ne zatrosi. Kdor tacega ravnanja ne naznani, kaznovan se bo z globo do 100 gld.

Gosenice. Vsako leto opominjamo naše kmete, naj očistijo sadna drevesa, posebno pa moramo to zdaj storiti, ker preti letos sila gosenic. Le urno na delo porežite mesičke na vejah in sežgite jih, dokler je še bolj mrzlo, potem se razlezejo in nobeden se jih več ne ubrani.

Obrtna razstava v Kalkuti bo meseca decembra tega leta. Avstrijsko-ogerski Lloyd je vsled tega sklenol, da bo brezplačno vozil iz Trsta v Kalkuto avstrijsko-ogerske obrtne izdelke pri vsakej vožnji ter jim odločil prostora do 800 ton (16000 centov) za vsako vožnjo, in sicer 12. avgusta, 13. septembra in 12. oktobra. Ako bi se pa v Kalkuti ti izdelki ne prodali ter zopet nazaj pripeljali, zahteva Lloyd popolno plačilo za to vožnjo. Lloyd je tudi trgovinskemu ministerstvu poročil, da hoče prepeljati pet oseb v prvem, in pet v drugem razredu brez plačila v Kalkuto in nazaj, ako mu jih trgovinsko ministerstvo priporoči.

Listnica uredništva. Gosp. M-i v K. Prejeli smo Vaše čislano dne 8. t. m. Postavno zapovedano ali obligatno je v bistvu eno in isto. Znali smo tudi za to, da razen v 4razrednicah v Komnu in Sežani je nemščina obligaten predmet tudi v dvorazrednicah v Tomaju in enorazrednicah Nabrežini, v Divači, Kostanjevici, Repentabru, Gorjanskem, le nismo hoteli tega bolj natančno omeniti. Tudi nam je znano, da so v prvi vrsti krajni šolski sveti stvar sprožili, saj sicer ne bi bilo prišlo do tega, da na priliko v Repentabru uče tudi nemščino. — Kar se tiče izjem, gospodine, nismo mislili prav Vas, ampak bolj one, ki so stvari pretirali. Da Vi niste imeli slabih namenov, tega smo prepričani; tudi ne trdimo, da g. Q. ni postopal pravilno in postavno, kadar je kraške šole obiskoval; a to trdimo, da g. Q. ni prijatelj našega naroda in da je eden izmed tistih Slovencev, ki so Slovenci le, kadar jim kaže; če se ujeze, pa utečejo v nasprotni tabor in od tam na svoje ljudi kamene lučajo. Niso nam znane razmere mej onima gospodoma; a pri priliki bomo Vas zagovarjali, ker prepričani smo, da ste rodoljubni in nismo vajeni od vsacega slabo misliti in govoriti, kakor nek znan slovenski odvetnik. Kolikor mi poznamo učitelje na Krasu, moramo reči, da so vsi rodoljubni in morda tudi zadnjič omenjena izjava se bolj nanaša na malenkostno vedenje, nego pa na rodoljubje. — Toliko v pojasnilo.

Gospodje Z., Z., P. in P. v K. Predolga in nevarna je stvar. Ako hočete pa tiskati v svojem imenu kakor poslano, in ker je strašno dolgo, v posebnej prilogi, prosta Vam volja. Mi smo pripravljene prinašati le stvarne popravke v kratke obliki v uredništvem delu našega lista.

Gosp. Skalnikov v J. To bi bil vrišč, ako bi se natisol Vaš zadnji dopis. A od neke strani pa je došel nam

dopis, ki se strašno pritožuje proti osobi, katera je Vam blizo zarad vedenja z otroci itd. Tudi tega ne sprejmemo, ker zdaj faktično ne znamo, komu verjeti. Prosimo pojasnila.

Gosp. dopisnik iz Kopra. Prosimo, da nas obiščete predno le mogoče.

G. F. P. v G. Ker je dotični uže direktno sam odgovoril v zadnjem listu, menimo, da ni treba še drugega odgovora, sicer pa pojasnite nam, kaj se želite. Mi smo nepristranski; a neposredni odgovor ima na vsak način prednost pred posrednim. Vse druge dopisnike prosimo potrpljenja do prihodnjic.

Tržno poročilo.

Kava. — Prodalo se je sopet 600 do 800 vreč Rio po gld. 45 do gld. 57 —; cene so sploh trdne, kupčija dobra.

Sladkor — nespremenjeno stanje. —

Sadje — brez spremembe.

Petrolje. — Iz Amerike so došla poročila, da temu blagu gredó cene hitro kviško; zarad tega je tudi tukaj tendenca jako trdna in cena vtegne poskočiti; denes je cena uže čez gld. 10¹/₂. —

Vse drugo blago brez posebne spremembe.

Borsno poročilo.

Promet bolj mlahov, pri vsem tem stanje zdravo in kurzi trdni, pa ne viši.

Dunajska borza

dne 13. marcija.

Žnotni drž. dolg v bankovcih	78	gld.	20	kr.
Žnotni drž. dolg v srebru	78	»	45	»
Zlata renta	97	»	75	»
5% avst. renta	92	»	95	»
Delnice narodne banke	830	»	—	»
Kreditne delnice	309	»	—	»
London 10 lir sterlin	119	»	85	»
Napoleon	9	»	49 ¹ / ₂	»
C. kr. cekini	5	»	65	»
10 državnih mark	58	»	55	»

Zahvala

presrčna slednjemu sorodniku, slednjemu prijatelju in znanцу, ki nam je za časa kratke bolezni, ob smrti in pri pogrebu naše mile, nedosteljive matere izrazil svoje milovalno sočutje o neizmernej izgubi bodi z besedo, bodi pismom. — Posebe še izrekamo svojo najtoplejšo zahvalo p. n. prečestitemu g. dekanu Hofstetterju za tolažilno, preganljivo nagrobico, gg. pevsem za poveličevalno petje, obilnim p. n. darovalcem za dragocene vence in sploh vsem sto in stoterim spremljevalcem vseh stanov od blizu in daleč za zadnjo pot na mirovdor.

V Postojini 6. marcija 1883.

2-2

Zapuščena rodbina Lavrenčič-va.

SLOVENC!

Velikonočni prazniki se bližajo!

Podpisani pa je preskibel v ta namen okusne krače, domače blago, fine tržaške pince, izvrstne gl-banice (Presnice), fino domačo moko in vse potrebne stvari za praznike ter se priporoča našemu občinstvu, kateremu bo točno in ceno stregel

6-4

Ivan Jajčić,
Belvedere št. 43.

Srečke loterije tržaške razstave,

katere so bile izžrebane in so dobile kako dobitko, se morejo predložiti proti pobotnici vsak dan od 12. ure opoldne do 3. ure popoldne v borsnem poslopiju (v polustropju), da se tam verifikirajo. Verifikacija izvrši se v treh dneh po predloženju srečke in se potem izroči tudi dotični dobitek.

Dobitki ali pa denar (za glavne tri dobitke) izročijo se najdalje 3 dni po vročbi dotične srečke. Ako dobitnik to zahteva, mu pošlje podpisani odbor dobitke na dom, v katerem slučaju pa mora dotični plačati vse troške za zavijanje, zabojce itd.

Trst, 26. februarja 1883.

3-2

Izvrševalni odbor tržaške razstave.

Suhe gobe!

Ako ima kedo na prodaj tepo posušenih, ne piškavih gob, naj pošlje uzore, naj naznani koliko jih ima in po kakih cenijih da, pod sledečim naslovom.

Upravištvo »Edinosti«
za A. B. v Trstu.

Suhe gobe!

Neprevarljivo!

Znesek dobi vsak precej nazaj, pri katerem nema uspeha moj sigurno delajoč

Roborantium

(sredstvo za rast brade). Prav tako sigurno dela proti pleševosti in izpadanju las. Uspeh garantiran, ako se večkrat rabi. Odpošilja se v originalnih steklenicah po f. 1. 50 in steklenicah za poskusnjo po f. 1. — po V Trstu pri Pavlu Rocca. J. Gröschl in Brnu (Brünn.) Nobena prevara! 10-6

Čudodelni plašter (cerot).

Ozdravi temeljito vsako rano, bodisi še tako zastarana in kronična in tudi take, ki so se uže spremenile v raka, ustavlja še tako močan glavobol, vse bolečine živcev in revmatizma v zgloboh, čudodelno pomaga v bolečinah materinskih i. t. d. 50 letna skušnja z izvrstnim uspehom, kakor razvidno po neštevilnih spričalih, katere se morejo pokazati vsakemu — *dobica se le v lekarni*

(10-6)

Rovis, Corso št. 47.

Prva istrska voščarna

v Rovinju

odlikovana na razstavah v Gradcu v letu 1880 in v Trstu v letu 1882.

Priporočamo vel. čest. gospodom župnikom, čerkvenim društvom in drugim pobožnim zavodom, kakor tudi gosp. trgovcem naše izdelke iz voska od bučel, katerega ponujamo po sledečih cenah:

I. vrsta. Velikonočne velike sveče (naša posebnost) naslikane na olje, okrašene se zlatom, srebrom in s podobami sv. pokroviteljev. Kilogr. gld. 3.—
Sveče, duplirje, velike sveče itd. » 2.—
II. vrsta » » » » » 1.65
III. vrsta » » » » » 1.40
Slabša vrsta, sicer blago lepo na videz » 1.20

NB. Te cene se razumejo v Rovinju, blago zanolano; povojilo (embalaža) računati se po ceni kar stane. V zameno se jemlje naravni vosek in voščeni odpadki po dobrih cenah.

12-4

Figli di Antonio Artusi.

Nagla in gotova pomoč za želodčne bolezni i njih nastopke.

Ohranitev zdravja

je odvisna zgoli od ohranitve in pospeševanja dobrega prebavljanja, ker ta je glavni pogoj zdravja in telesnega in dušnega dobrega čutenja. Najbolj potrjeno DOMAČE ZDRAVILO, prebavljanje vrediti, doseči primerno mehanje krvi, odpraviti pokvarjene i nezdrave krvne dele, to je uže več let sploh znani in priljubljeni

dr. rosa življenski balzam.

Napravljen iz najboljših, zdravniške najkrepkejših zdravilskih zelišč, potrjen je posebno kakor gotova pomoč pri vseh slabostih prebavljanja, posebno pri presedanju, po kisle dječim riganju, napenjanju, bluvanju, pri bolečinah v telesu in želodcu, želodčnem krču, prenehanju želodca z jedmi, zasliženju, krvnem navalu, hemeroidah, ženskih boleznih, boleznih v črevih, hipohondriji in melanholiji (vred slabega prebavljanja); on oživlja vso delatnost prebavljanja, dela zdravo in čisto kri in bolno telo dobiva zopet poprežno moč in zdravje. Vred te izvrstne moči je postal gotovo in potrjeno ljudsko domače zdravilo ter se sploh razširil.

I steklenica 50 kr., dvojna steklenica 1 gld.

Na tisoče pohvalnih pism lahko vsak pregleda. Pošilja se na frankirana pisma proti povzetju zneska na vas strani.

Gospod B. Fragner v Pragi!

Hvalečnosti navdan spoznam za svojo najvrednejšo dolžnost, Vam naznaniti, da se je dr. Rosa-ov zdravilni balzam, katerega ste mi poslali pri mojej sedem letnej hudej bolezni na čutilnih in slabem prebavljanju prav posebno dobro obnesel, tako da sem uže popolnoma zdrav. — Uže celo leto nisem mogel opraviti svojega poklica opravljati, 6 mesecev bil sem v dunajski bolnišnici. — pa vse ni nič pomagalo, samo to čez vse dobro zdravilo me je rešilo mojega hudega in nestrpljivega trpenja. Zatojaj sprejmite mojo najkrajšo zahvalo in prosim mi še 2 steklenici dr. Rosa-ovega zdravilnega balzama poslati.

St. Egid am Newwald (v nižji Avstr.)

Cajetan Strohmayr l. r.

Prespoštovani Gospod!

S hvalečnim priznavanjem Vam naznanjam, da mi je Vaš dr. Rosa življenski balzam v mojej 8. mesecev trajajočji bolezni, to je klanje v levih prsih, ki je bilo združenju s hudim napenjanjem in želodčnim krčem, popolnoma pomagal.

Od tistega časa, kar rabim to zdravilo, popolnoma sem zdrav in se dobro čutim, kar pri vsej zdravilniški pomoči nisem mogel doseči. Sprejmite tedaj, blagorodni Gospod, mojo srčno zahvalo, in priporočam to zdravilo vsem onim, ki imajo enake bolezni.

Trnéný Újezd.

Josip Tyrl, sodar.

■ Svarjenje! ■

Da se izogne neljubim napakam, zato prošim vse p. n. gg. naročnike, naj povsodi izrečno dr. Rosov življenski balzam iz lekarn B. Fragner-je v Pragi zahtevajo, kajti opazil sem, da so naročniki na več krajih dobili neuspešno zmes, ako so zahtevali samo življenski balzam, in ne izrečno dr. Rosovega življenskega balzama.

Pravi dr. Rosov življenski balzam

dobi se samo v glavnej zalogi izdelavalca B. Fragner-ja, lekarna v Trnemu orlu v Pragi. Eke der Spornergasse Nr. 205-3.

V Trstu: P. Frandini, G. Foraboschi, Jak. Serravallo in Ed. von Leitnerburg, lekarničarji.

V Gorici: G. Cristofolini, lekarničar; G. R. Fantoni, lekarničar R. Körner, lekarničar; V Ogolji: Damaso d'Alia.

V Zagrebu: O. Aramis, lekarničar.

Vse lekarnice in vsi trgovci z materijalnimi blagom v Avstro-Ogerskej imajo zalogo tega življenskega balzama.

Tam se tudi dobi:

Pražko domače mazilo

zoper bule, rane in vnetje vsake vrste.

Ako se ženam prša vnamejo, ali strlijo, pri bilih vsake vrste, pri tuih, gnojnih tokih, pri črvi v prstu in pri nohtanj, pri zlezah, oteklinah, pri izmaščenju, pri morskim (mrtni) kosti zoper revmatične otekline in patiko, zoper kronično vnetje v kolenih, rokah, v ledji če si kdo nogo spahne, zoper kurja očesa in potne noge, pri razkopanih rokah, zoper lišaje, zoper otekline po pikih mršev, zoper tekoče rane, odprte noge, zoper raka in vneto kožo ni boljše zdravila, ko to mazilo.

Zaprte bule in otekline se hitro ozdravijo: ker pa van toče, potegne mazilo v kratkem vso gnojico na-se, in rano ozdravi. — To mazilo je zato tako dobro, ker hitro pomaga in ker se po njem rana p-ej ne zaceli dokler ni vso bolna gnojica vna potegnena. Tudi zabrani rasti divjaca mesa in obvaruje pred anetom (črnim prisadom); tudi bolečine to hladno mazilo pospeši. — Odprte in tekoče rane se morajo z mlačno vodo umiti potem se le se mazilo nanje priplepi.

Skatljice se dobode po 25 in 35 kr.

Balzam za uho.

Skušeno in po mnoštih poskusih kot najzanejaljše sredstvo znano, odstrani naglušnost in po njem se dobi tudi popolno uže zgubljeni sluh. 1 steklenica 1 gld. a. v.